ประโยค ป.ธ. ๕
แปล ไทยเป็นมคธ
สอบ วันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๕๑

๑. ก็ในเวลาเข้าไป บุตรเศรษฐี ได้ยืนทางด้านเท้าของบิดา ฝ่ายภริยาได้ยืนทางด้านเหนือศีรษะ ฯ ในขณะนั้น เศรษฐี นอนหงายอยู่แล้ว ฯ ส่วนนายเสมียน กำลังนวดเท้าของเศรษฐีนั้นอยู่ บอกว่า นาย บุตรชายของท่านมาแล้ว ฯ เศรษฐี เขาอยู่ที่ไหนเล่า ฯ นายเสมียน. เขายืนอยู่ที่ปลายเท้า ฯ ครั้งนั้น เศรษฐี เห็นบุตรชายนั้นแล้ว จึงเรียกให้นายเสมียนมาแล้วถามว่า ในเรือนของเรา มีทรัพย์อยู่เท่าไร เมื่อนายเสมียนรายงานว่า นาย เฉพาะทรัพย์มี ๔๐ โกฏิ ส่วนเครื่องอุปโภคบริโภค และบ้าน นา สัตว์ ๒ เท้า สัตว์ ๔ เท้า ยวดยานพาหนะ พอกำหนดได้ เท่านี้ เท่านี้ ใคร่จะพูดว่า ทรัพย์มีประมาณเท่านี้ ฉันจะไม่ให้โฆสกะบุตรชายของฉัน (กลับ) พูดว่า ฉันจะให้ ฯ ธิดาเศรษฐีฟังคำนั้นแล้วคิดว่า เศรษฐีนี้ เมื่อพูดใหม่ จะพึงพูด คำอะไร ๆ อื่นเป็นประหนึ่งเร่าร้อนเพราะความโศก สยายผม ร้องไห้พลางพูดว่า พ่อ พ่อพูดอะไรนี่ พวกเราได้ยินคำของพ่อ ชื่อแม้นี้ พวกเราไม่มีบุญหนอ ดังนี้แล้วจึงเอาศีรษะกระแทกตรงกลางอกเศรษฐีนั้น ล้มลงแล้วเอาศีรษะขยี้ท่ามกลางอกเศรษฐีนั้นเหมือนกัน แสดงอาการร้องไห้โดยประการที่เศรษฐีไม่สามารถจะพูดได้อีก ฯ แม้เศรษฐีได้เสียชีวิต ในขณะนั้นเอง ฯ

๒. อยู่มาวันหนึ่ง ในพระนครนั้น ทางราชการ ประกาศงานนักกษัตรฤกษ์แล้ว ฯ ก็ ในพระนครนั้น แม้ธิดาของผู้มีตระกูลทั้งหลาย ผู้มิได้ออกไปในภายนอก ต่างพากันเดินไปแม่น้ำ อาบน้ำพร้อมกับบริวารของตน ฯ เพราะเหตุนั้น ในวันนั้น นางสามาวดี เหล่าหญิง ๕๐๐ ห้อมล้อม ได้ไปเพื่ออาบน้ำโดย (ผ่าน) ทางพระลานหลวงนั่นแล ฯ ฝ่ายพระเจ้าอุเทนประทับยืนอยู่ที่สีหบัญชร เห็นนางแล้ว ตรัสถามว่า หญิงเหล่านี้ นางฟ้อนรำของใคร ฯ ราชบุรุษทูลว่ามิได้เป็นนางฟ้อนรำของใคร พระเจ้าข้า ฯ พระราชา เมื่อเป็นเช่นนั้นเป็น

ธิดาของใคร ฯ ราชบุรุษ. เป็นธิดาของโฆสกเศรษฐี พระเจ้าเจ้า นางนั่นนามว่า สามาวดี ฯ พระเจ้าอุเทน พอทอดพระเนตรเห็น ทรงบังเกิดความสิเนหา จึงรับสั่งให้ส่งข่าวสาส์นไปให้เศรษฐีว่า นัยว่า เศรษฐี จงส่งธิดา (มาให้) แก่เรา ฯ เศรษฐี. ส่งไปไม่ได้ พระเจ้าข้า ฯ พระราชา นัยว่า ท่านเศรษฐีขออย่า (ได้) กระทำอย่างนั้นเลย ส่งมาให้จงได้เถิด ฯ เศรษฐี พวกข้าพระองค์ชื่อว่าเป็นคฤหบดี ให้ไม่ได้ เพราะกลัวโบยตี เบียดเบียน ฉุดคร่านางกุมาริกาทั้งหลาย พระเจ้าข้า ฯ พระราชา ทรงกริ้วแล้ว รับสั่งตีตราเรือน จับมือเศรษฐีและภริยาเศรษฐี รับสั่งให้กันไว้ภายนอก (บ้าน) ฯ นางสามาวดีอาบน้ำเสร็จแล้วมาแล้ว ไม่ได้โอกาสเข้าบ้าน จึงถามว่า นี่อะไรกันเล่า พ่อ ฯ บิดาตอบว่า แม่ พระเจ้าแผ่นดิน ส่งข่าวสาส์นมาเพราะตัวเจ้าเป็นเหตุ เมื่อเป็นเช่นนั้นเมื่อพวกเราทูลไปว่า ให้ไม่ได้ จึงรับสั่งให้ตีตราเรือนแล้วรับสั่งให้กันพวกเราไว้ภายนอก (บ้าน) ฯ นางสามาวดีจึงกล่าวว่า พ่อ พวกท่านทำกรรมอันหนักธรรมดา เมื่อพระเจ้าแผ่นดิน ส่งข่าวสาส์นมา พวกท่าน อย่าทูลว่า ให้ไม่ได้ จำต้องทูลว่า ถ้าพระองค์ รับธิดาของข้าพระองค์ พร้อมทั้งบริวารไซร้ พวกข้าพระองค์จะถวายนะพ่อ ฯ เศรษฐีกล่าวว่า ดีละ แม่ เมื่อเจ้าพอใจ พ่อก็จักกระทำอย่างนั้น จึงให้ส่งข่าวสาส์นไปถวายพระเจ้าแผ่นดินตามนั้น

ให้เวลา ๔ ชั่วโมง ๑๔ นาที

เฉลย ประโยค ป.ธ.๕
แปล ไทยเป็นมคธ

๑. ปวิฏฺฐกาเล ปน เสฏฐิปุตฺโต ปิตุ ปาทปสฺเส อฏฺฐาสิ อิตรา อุสฺสีสกปสฺเส. ตสฺมึ ขเณ เสฏฐี อุตฺตานโก นิปนฺโน โหติ. อายุตฺตโก ปนสฺส ปาเท ปริมชฺชนฺโต ปุตฺโต เต สามิ อาคโตติ อาห. กหํ โสติ. เอส ปาทมูเล จิโตติ อาห. อถ นํ ทิสฺวา อายุตฺตกํ ปกฺโกสาเปตฺวา มม เคเห กิตฺตกํ ธนนฺติ ปุจฺฉิตฺวา สามิ ธนสฺเสว จตฺตา-ฬีสโกฏิโย อุปโภคปริโภคภณฺฑานํ ปน คามกฺเขตฺตทฺวิปท จตุปฺปทยานวาหนานญฺจ อยญฺจ อยญฺจ ปริจฺเฉโทติ วุตฺเต อหํ เอตฺตกํ มม ปุตฺตสฺส โฆสกสฺส น เทมีติ วตฺตุกาโม เทมีติ อาห. ตํ สุตฺวา เสฏฐิธีตา อยํ ปุน กเถนฺโต อญฺญํ กิญฺจิ กเถยฺยาติ จินฺเตตฺวา โสกาตุรา วิย เกเส วิกีริตฺวา โรทมานา กินฺนาเมตํ ตาต วเทถ อิทมฺปิ นาม โว วจนํ สุโณม อลกฺขิกา วตมฺหาติ วตฺวา มตฺถเกน ตํ อุรมชฺเฌ ปหรนฺตี ปติตฺวา ยถา ปุน วตฺตุ น สกฺโกติ ตถาสฺส อุรมชฺเฌ มตฺถเกน ฆฏฺสนฺตี อาโรทนํ ทสฺเสสิ. เสฏฐีปิ ตขณญฺเญว กาลมกาสิ. (ธมฺมปทฏฺฐกถาย ทุติโย ภาโค หน้า ๒๔)

๒. อเถกทิวสํ ตสฺมึ นคเร นกฺขตฺตํ สงฺฆุฏฺฐ โหติ. ตสฺมึ ปน นกฺขตฺเต พหิ อนิกฺขมนกา กุลธีตโรปิ อตฺตโน ปริวาเรน สทฺธึ ปทสาว นทึ คนฺตฺวา นหาย นฺติ. ตสฺมา ตทิวสํ สามาวตีปิ ปญฺจหิ อิตฺถีสเตหิ ปริวาริตา ราชงฺคเณเนว นหายิตุ อคมาสิ. อุเทโน ราชาปิ สีหปญฺชเร จิโต ตํ ทิสฺวา กสฺสิมา นาฏกิตฺถิโยติ ปุจฺฉิ. น กสฺสจิ นาฏกิตฺถิโย เทวาติ. อถ กสฺส ธีตโรติ. โฆสกเสฏฐิโน ธีตา เทว สามาวตี นาเมสาติ. โส ทิสฺวา ว อุปฺปนฺนสิเนโห เสฏฐิโน สาสนํ ปาเหสิ ธีตรํ กิร เม เปเสตูติ.

น เปเสมิ เทวาติ. มา กิร เอวํ กโรตุ เปเสตุเยวาติ. มยํ คหปติกา นาม กุมาริกานํ โปเถตฺวา วิเหเฐตฺวา กฑฺฒนภเยน น เทม เทวาติ. ราชา กุชฺฌิตฺวา เคหํ ลฬฺหาเปตฺวา เสฏฺฐิญฺจ ภริยญฺจสฺส หตฺเถ คเหตฺวา พหิ การาเปสิ. สามาวตี นหาตฺวา อาคตา เคหํ ปวิสิตุํ โอกาสํ อลภนฺตี กึ เอตํ ตาตาติ ปุจฺฉิ. อมฺม ราชา ตว การณา ปหิณิ อถ มยํ น ทสฺสามาติ วุตฺเต ฆรํ ลฬฺหาเปตฺวา อมฺเห พหิ การาเปสีติ. ตาต ภาริยํ โว กมฺมํ กตํ รญฺญา นาม ปหิเต น เทมาติ อวตฺวา สเจ เม ธีตรํ สปริวารํ คณฺหถ เทมาติ วตฺตพฺพํ ภเวยฺย ตาตาติ. สาธุ อมฺม ตว รุจิยา สติ เอวํ กริสฺสามีติ วตฺวา รญฺโญ ตถา สาสนํ ปาเหสิ.

(ธมฺมปทฏฺฐกถาย ทุติโย ภาโค ๓๐ - ๓๑)